

"Imali smo puno toga
za ispeći i na kraju smo
se počastili ukusnim
kolačićima."

Zdenka, Nejc i Erik,
obitelj

Sufinancirano sredstvi
programa Evropske unije
Erasmus+

IZOBRAŽEVALNI CENTER GEOS
EDUCATION CENTRE GEOS

CENTRO SVILUPPO
CREATIVO
DANILO DOLCI

MeTURA

Povratak korijenima

**PROJEKTNI
PARTNERI**

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

Obrazovni centar Geoss (koordinator)
www.ic-geoss.si

Udruga osoba s invaliditetom Karlovačke županije
www.uosikazu.hr

Danilo Dolci
www.en.danilodolci.org

Slovenski savez udruge osoba s intelektualnim teškoćama
www.zveza-sozitze.si

Thrive
www.thrive.org.uk

OBITELJSKO OBRAZOVANJE METURA

- POVRATAK KORIJENIMA,

terapijsko obiteljsko vrtlarstvo i terapijsko
obiteljsko kuhanje za samostalan život odraslih
članova obitelji s intelektualnim teškoćama

ANDRAGOŠKI PRIRUČNIK
ZA PROVEDBU
OBITELJSKOG OBRAZOVANJA
METURA-POVRATAK KORIJENIMA

Web stranica projekta:
www.erasmus-metura.eu

Urednici:
Tjaša Dragoš
Sandra Katić

Autori:

Tjaša Dragoš, Sandra Katić,
 Obrazovni centar Geoss
Mateja Turk, Jasmina Kebe,
 Slovenski savez udruga osoba
 s intelektualnim teškoćama
Gordana Jurčević, Ivana Mastelić Ivić,
Paulina Šepac, Mario Žeger,
 Udruga osoba s invaliditetom
 Karlovačke županije
Mark Emery, Damien Newman,
 Thrive, Društvo za hortikulturnu terapiju
Giovanni Lo Biundo,
 Centar za kreativni razvoj "Danilo Dolci"

Objavio

Obrazovni centar Geoss d.o.o., Litija,
 kolovoz 2021.
 ic-geoss.si

Sva prava pridržana. Sadržaj publikacije može se slobodno koristiti i reproducirati u obrazovne i druge nekomercijalne svrhe, pod uvjetom da se referira na projekt Erasmus + MeTURA: Obiteljsko obrazovanje MeTURA - Povratak korijenima, terapijsko obiteljsko vrtlarstvo i terapijsko obiteljsko kuhanje za samostalan život odraslih članova obitelji s intelektualnim teškoćama Erasmus + ključna akcija 2 „Strateška partnerstva“

Broj projekta: 2018-1-SI01-KA204-047051
 Za više informacija posjetiti: www.erasmus-metura.eu

Sufinancirano sredstvima
 programa Europske unije
 Erasmus+

Podrška Europske komisije za izradu ove publikacije ne predstavlja dodatak sadržaju koji odražava samo stavove autora i Komisija ne može biti odgovorna za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njima.

SADRŽAJ

	2	PREDGOVOR
	4	O PROJEKTU
	6	O PARTNERIMA
	8	MIŠLJENJA PARTNERA O PROJEKTU
14		KONCEPT »OBITELJSKOG OBRAZOVANJA«
	16	TERAPIJSKO VRTLARSTVO
	20	TERAPIJSKO KUHANJE
24		UČENJE OSNOVNIH VJEŠTINA I ZNANJA KROZ VRTLARSTVO I KUHANJE
26		POTREBNE KOMPETENCIJE DOBROG MENTORA
	30	PILOT RADIONICE METURA
	32	ZAHVALA

“Projekt MeTURA mi se jako sviđa, volim vrtlariti i kod kuće. Imam veliki vrt, podignutu vrtnu gredicu i biljni vrt. Ono što mi se sviđa kod projekta je što mogu sudjelovati različiti korisnici koji će naučiti puno novih stvari od toga kako saditi sjeme, kako uzgajati biljke, zalijevati ih, sakupljati usjeve, čistiti i koristiti povrće u kuhinji. Najviše mi se sviđa što mogu sve sami, od sjetve do pripreme jela. To možete vidjeti i na njihovim izrazima, kad dodemo do konačnog rezultata i svi budu zadovoljni. Volimo sudjelovati u ovakvim projektima koji nas nečemu nauče, korisnike i mentore.”

Sonja Firm, mentorica

Predgovor

Neki dan sam šetao svojim mjestom kad sam iza ugla začuo neke sretnе glasove. To mi je odmah skrenulo pozornost i potaknulo me da istražim što se događa. Kad sam se približio, vidio sam skupinu ljudi kako se veselo brinu o prekrasnoj, podignutoj vrtnoj gredici. Kako sam znatiželjan, pitao sam ih što se događa. Jedan od članova grupe oglasio se i objasnio da svi imaju intelektualne teškoće i da su bili dio nečega što se naziva MeTURA projekt. U našem kratkom razgovoru objasnio je da projekt kombinira obiteljsko terapijsko vrtlarstvo i obiteljsko terapijsko kuhanje. Rekao je da je vrtlarenje izvrsno, a kuhanje fenomenalno. Zatim me pozvao na ručak, koji su on i njegovi prijatelji planirali skuhati kasnije tog dana. Kakav sjajan projekt, pomislio sam u sebi. Svi se čine vrlo sretni, pažljivi i ponosni na svoje cvijeće i povrće. I moj kvart postaje sve zeleniji i ljepši, zahvaljujući njihovom trudu. Ali zašto MeTURA? Pitao sam se. Odakle dolazi to ime? Pa, to je bilo jedno pitanje na koje bih odgovor mogao potražiti na ručku na koji sam tako ljubazno pozvan. Što se vas tiče, dragi čitatelju, ako i sami imate pitanja o projektu, vjerujem da su svi odgovori u ovom prekrasnom priručniku koji ćete pročitati.

O projektu

PROGRAM:

Erasmus + (KA2 - ERASMUS + KA2 Suradnja za inovacije i razmjenu dobre prakse - Strateška partnerstva)

NAZIV PROJEKTA:

Obiteljsko obrazovanje MeTURA - Povratak korijenima, terapijsko obiteljsko vrtlarstvo i terapijsko obiteljsko kuhanje za samostalan život odraslih članova obitelji s intelektualnim teškoćama

AKRONIM:

MeTURA

TRAJANJE:

1. 10. 2018 – 31. 8. 2021 (35 mjeseci)

BROJ PROJEKTA:

2018-1-SI01-KA204-047051

“Radionice su mi se jako sviđele jer volim biti u kuhinji i jako sam sretna zbog toga. Najviše mi se sviđelo vrtlarjenje, čini me opuštenom i sretnom.”

Mateja, korisnica centra za radne aktivnosti Zasavje, jedinica Litija

Ime Metura dolazi od jedinstvenog leptira. Crne je i žute boje, dlakaviji je od većine i u divljini ga je teško uočiti. Leptiri simboliziraju transformaciju ili dug i zdrav život i zato je i odabran za simbol projekta MeTURA - Povratak korijenima. Projekt je prvenstveno usmjeren na odrasle članove obitelji s intelektualnim teškoćama (OČOIT) i njihove obitelji te istražuje nove inovativne mogućnosti cjeloživotnog učenja za njih.

Partneri na projektu su Obrazovni centar Geoss (Slovenija), Centar za kreativni razvoj „Danilo Dolci“ (Italija), Slovenski savez udruga za osobe s intelektualnim teškoćama (Slovenija), Udruga osoba s invaliditetom Karlovačke županije (Hrvatska) i Thrive, Društvo za hortikulturnu terapiju (Ujedinjeno Kraljevstvo). Kombinirali su svoju stručnost i znanje na polju cjeloživotnog učenja i na području rada s osobama s intelektualnim teškoćama te su razvili metodologiju i andragoški materijal za provedbu obiteljskih procesa terapijskog vrtlarstva i terapijskog kuhanja.

Cilj projekta je poboljšati kvalitetu života OČOIT-a njihovim uključivanjem u aktivnosti cjeloživotnog učenja. Kao što pokazuju istraživanja, većina odraslih osoba s intelektualnim teškoćama živi kod kuće sa svojim obiteljima i upravo bi te obitelji imale koristi od sudjelovanja u aktivnostima cjeloživotnog učenja prilagođenim njihovim potrebama. Unutar projekta usredotočili smo se na vrtlarstvo i kuhanje, jer to su aktivnosti koje zadovoljavaju osnovne ljudske potrebe (prehrana) i u kojima mnogi od nas sudjeluju na prilagođen način. Provodeći ove aktivnosti kao dio vođenog procesa i s unaprijed zadanim ciljevima, možemo postići rezultate koji pozitivno utječu na povećanu neovisnost osoba s intelektualnim teškoćama i stjecanje ključnih kompetencija, osnovnih znanja i vještina. Te su aktivnosti opisane kao terapijsko vrtlarstvo i terapijsko kuhanje.

Projekt je započeo provođenjem istraživanja kako bi se utvrdile potrebe naših ciljnih skupina. Na temelju rezultata razvijena je Metodologija Obiteljsko obrazovanje MeTURA - Povratak korijenima za obitelji s odraslim članovima s intelektualnim teškoćama, zajedno s andragoškim materijalom koji nudi praktične savjete i liste aktivnosti za provođenje terapijskog vrtlarstva i terapijskog kuhanja. Rezultati su predstavljeni na nacionalnim konferencijama koje su organizirane u svim partnerskim zemljama, kao i na nacionalnim radionicama.

O partnerima

OBRAZOVNI CENTAR GEOSS (KOORDINATOR)

Obrazovni centar Geoss d.o.o., Litija, Slovenija, je institucija za obrazovanje odraslih koja provodi formalne i neformalne programe za odrasle, različite nacionalne i međunarodne projekte. Ciljevi organizacije su: poboljšati ishode učenja kroz kvalitetnu nastavu i proces učenja, osposobiti i angažirati mentore i učitelje za inovativan i cjelovit pristup učenju, osnažiti i povećati samopoštovanje sudionika uključenih u obrazovanje odraslih, povećati pravednost i uključenost za sve ranjive društvene skupine s manje mogućnosti.

UDRUGA OSOBA S INVALIDITETOM KARLOVAČKE ŽUPANIJE

Udruga osoba s invaliditetom Karlovačke županije, Karlovac, Hrvatska, nevladina je, neprofitna, dobrovoljna, humanitarna organizacija koja zagovara i promiče dobrobit i interese osoba s invaliditetom i djece s poteškoćama u razvoju. Cilj im je podići svijest u društvu o potrebama osoba s invaliditetom, o potencijalima koje imaju i o mogućnostima njihovog uključivanja u cjeloživotno učenje.

DANILO DOLCI

Centar za kreativni razvoj „Danilo Dolci“, Palermo, Italija, neprofitna je udruga koja uključuje mlade i odrasle. Organizacija radi na raznim poljima obrazovanja na nacionalnom i EU području u suradnji sa školama, sveučilištima, institucijama, udrugama i društvenim skupinama na lokalnoj i međunarodnoj razini kako bi ojačala lokalni razvoj i zadovoljila potrebe zajednice, s posebnom pažnjom na ciljne skupine u najnepovoljnijem položaju i za jačanje kreativnosti, promicanje inovacija u obrazovanju i korištenje novih metodologija za jačanje uloge mladih, odraslih i stručnjaka.

SLOVENSKI SAVEZ UDRUGA OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Slovenski savez udruga osoba s intelektualnim teškoćama, Ljubljana, Slovenija, nevladina je organizacija sa socijalnim i humanitarnim ciljevima koja teži poboljšanju kolektivne i individualne skrbi o osobama s intelektualnim teškoćama i njihovim obiteljima. Obuhvaćaju više od 15 000 pojedinačnih članova iz raznih lokalnih udruga osoba s intelektualnim teškoćama iz cijele Slovenije. To nisu samo osobe s intelektualnim teškoćama, već i članovi njihovih obitelji, stručnjaci iz različitih područja i drugi.

THRIVE

Thrive, Reading, Ujedinjeno Kraljevstvo, organizacija je s preko 40 godina iskustva u pristupu nazvanom socijalna i terapijska hortikultura (STH). Vrtlarstvo koriste kako bi doveli do pozitivnih promjena u životu ljudi koji žive s invaliditetom ili su lošeg zdravlja ili su izolirani, u nepovoljnom položaju ili ranjivi. Rade na razne načine: olakšavaju terapijske programe u svojim regionalnim centrima u Readingu, Londonu i Birminghamu, vode programe u domovima za njegu, seoskim vijećnicama, zatvorima i drugim sredinama u zajednici, osposobljavaju profesionalce za pružanje STH-a na svom terenu i pružaju savjete o vrtlarstvu osobama s invaliditetom ili osobama lošeg zdravlja koji će im pomoći u bavljenju vrtlarstvom.

Mišljenja partnera o projektu

„Projekt MeTURA može poboljšati život odraslih članova obitelji s intelektualnim teškoćama (OČOIT) i onih koji su dio njihove okoline stvaranjem vrlo pristupačnih puteva za OČOIT i one koji ih podržavaju kako bi se bavili zanimanjima koja su bogata razvojnim i cjeloživotnim mogućnostima učenja. Kroz zajednički rad, partneri su podijelili vlastitu organizacijsku stručnost kako bi osigurali da resursi budu visokog standarda i da odgovaraju svrsi. Distribucija resursa omogućit će mnogim obiteljima, obrazovnim i socijalnim ustanovama pružanje kvalitetnije skrbi i učenja za OČOIT u ne-tradicionalnom okruženju za učenje. Pored toga, kroz vrtlarstvo i kuhanje oni koji podržavaju OČOIT imat će bolje odnose s njima pridonoseći kvaliteti pružene skrbi i učenja. Konačno će ljudi kojima je ovaj projekt namijenjen, poboljšati razinu neovisnosti, raspoloženja i kvalitete života.“

Mark Emery, Thrive

„Projekt Obiteljsko obrazovanje „MeTURA – povratak korijenima“ ima dobro detektiranu problematiku uključivanja osoba s intelektualnim teškoćama i njihovih obitelji u cjeloživotno učenje koje doprinosi neovisnijem življenju. Osim ostvarenih rezultata nadogradnje postojećih i razvoja novih znanja, alata za podršku, infrastrukture koja edukatorima omogućuje trajnu primjenu kvalitetnog andragoškog cjeloživotnog učenja uvažavajući individualne potrebe obitelji i njihovih članova s intelektualnim teškoćama, velika vrijednost projekta je povezivanje različitih partnera iz EU i razmjena pozitivne prakse. Provedbom projekta svakodnevne aktivnosti kuhanja i vrtlarstva dobile su novi smisao koji se koristi u svrhu poboljšanja fizičkog i mentalnog blagostanja, promicanja učenja i razvoja vještina te poboljšanja socijalne uključenosti i angažmana osoba s intelektualnim teškoćama u zajednici i u kućnom okruženju. Posebice veseli želja osoba s intelektualnim teškoćama koje žele biti uključene i učiti. Izrađeni andragoški alati i metode te obučeni edukatori, njima i njihovim obiteljima biti će podrška u inovativnom i inkluzivnom pristupu razvoja zajednice po mjeri svakog čovjeka.“

Gordana Jurčević, Udruga osoba s invaliditetom Karlovačke županije

“Prema našem mišljenju, trebalo bi imati više projekata poput MeTURA-e koja je izvrstan projekt jer pomaže osobe s invaliditetom da budu neovisnije u svakodnevnom životu. Ako budu mogli sami uzgajati povrće / voće / bilje i mogli ih pripremati za kuhanje, bit će samostalniji i sigurniji u sebe. Projekt također poziva članove obitelji da provode vrijeme zajedno u drugačijem okruženju, dok istovremeno sudjeluju u različitim aktivnostima nego što bi to obično činili. Izvršna je prilika za sve da nauče nešto novo i uživaju u društvu jedni s drugima na nov način. Važan aspekt projekta je terapijska strana vrtlarstva i kuhanja, što je korisno za osobe s invaliditetom, njihove mentore, obitelji i ostale koji su uključeni u proces. Ponosni smo što smo dio projekta i čvrsto vjerujemo da će to promijeniti život mnogih ljudi.”

Jasmina Kebe, Slovenski savez udruga osoba s intelektualnim teškoćama

“Projekt MeTURA smatramo važnom potporom obiteljima s odraslim članovima s intelektualnim teškoćama. Predložena metodologija i njezina primjena kroz radionice dobar su primjer kako podržati obitelji u pomaganju članovima s intelektualnim teškoćama u samostalnom životu. To je posebno važno u našoj regiji (Sicilija, Italija) gdje je obrazovna podrška odraslim osobama s invaliditetom iz javnih tijela ograničena, posebno tijekom pandemije Covid-19. Fokusirajući se na individualne i specifične potrebe za učenjem odraslih pojedinaca, andragoška metodologija omogućuje prilagođene ciljeve treninga koji se ispituju izravno na terenu. Prema našem mišljenju, važan je cilj ovog obrazovanja uključiti obitelji koje im pružaju informacije o pitanjima koja se procjenjuju i o vještinama i kompetencijama koje treba promovirati. Zahvaljujući projektu MeTURA, vjerujemo da će obitelji imati koristi od važne podrške za vođenje vlastitih radionica kod kuće sa zajedničkim ciljevima učenja. Paralelno s tim, terapijske će koristi imati i same odrasle osobe s intelektualnim teškoćama jer mogu učiti i postati neovisniji u prirodi i u prijateljskom prostoru svog doma.”

Giovanni Lo Biundo, Centar za kreativni razvoj “Danilo Dolci”

“Projekt MeTURA rođen je iz života. Što znači ovaj kliše? Znači da smo prepoznali opći utjecaj prirodnog okoliša i tjelesne aktivnosti pri vrtlarstvu i kuhanju hrane koju sami uzgajamo, na dobrobit ljudi.

Iz svih dijelova svijeta dolaze sve brojniji dokazi o pozitivnoj povezanosti kontakta s prirodnim okolišem te zdravlja i dobrobiti. To nas je navelo da pozovemo na bolje razumijevanje terapijskog vrtlarstva i terapijskog kuhanja te proizvedene zdrave i bogate hrane, među osobama s intelektualnim teškoćama o kojima brinu članovi njihovih obitelji. Mi, kao edukatori, dobrobit povezujemo i s osobnim rastom karaktera i znanja pa smo tražili načine kako nadograditi terapijske aktivnosti vrtlarstva i kuhanja vještinama cjeloživotnog učenja kao što su pismenost, računanje, kreativnost, kritičko razmišljanje, rješavanje problema, komunikacija, suradnja, prilagodljivost, znatiželja itd. Možemo zaključiti da je osnovna svrha projekta MeTURA bila potaknuti obitelji s odraslim članovima s intelektualnim teškoćama da iskoriste vrijeme koje ulažu u brigu o osnovnim potrebama članova njihove obitelji kojima je potrebna podrška, poput pripreme hrane i rada vani u vrtu, na drugačiji način. Cilj projekta bio je pokazati mentorima i obiteljima kako obogatiti ovo obaveznu djelatnost različitim pristupom. U ovim aktivnostima naglašavamo da budemo obzirniji dok radimo ono što ionako moramo učiniti, da uključimo odrasle članove obitelji s intelektualnim teškoćama u svakodnevnu brigu i rutinu, da mijenjamo perspektivu prema tome sa sviješću o terapijskom vrtlarstvu i terapijskom kuhanju kako bismo te aktivnosti učinili ugodnijima i sveobuhvatnijima. Cilj koji smo postizali kroz sve ovo vrijeme bio je poboljšati kvalitetu odnosa i dobro provedenog zajedničkog vremena, ne opterećujući roditelje dodatnim obvezama i iskoristiti upravo to vrijeme za podučavanje OČOIT-a novim znanjima i poticanjem na neovisnost ili barem ponuditi pomoć u poslu i kuhinji. Povratne informacije koje smo dobili od mentora,

članova obitelji i osoba s intelektualnim teškoćama pokazale su da primjena metodologije i samih aktivnosti čine da se OČOIT osjeća uključenim i ravnopravnim članom obitelji, a kroz to i ravnopravnim i vrijednim članom društva.”

Sandra Katić, Obrazovni centar Geoss

Koncept »Obiteljskog obrazovanja«

Roditelji i obitelji bit će vodeći edukatori svoje djece, s mnogim mogućnostima da stvore temelje za cjeloživotno učenje. Obitelji školuju svoju djecu svaki dan - i na formalni i na neformalni način. Kroz pozitivne interakcije sa svojom djecom roditelji promiču zdrav razvoj i pripremaju ih za školu, uspješne veze, nagrađivanje rada i bolje zdravlje.

Obiteljsko obrazovanje temelji se na teorijama i istraživanjima koja su već pokazala da promicanje kulturnih i obrazovnih interakcija između učenika i socijalnih faktora, a posebice s članovima obitelji, može poboljšati postignuća učenika. (Community of Researchers on Excellence for All, n.d.).¹

Obiteljsko obrazovanje nije samo odgoj djeteta, već obuhvaća i druge čimbenike koji podržavaju obiteljsku koheziju, poput upravljanja proračunom, ekonomskih pogleda na kućanstvo, obiteljske komunikacije, dinamike međuljudskih odnosa, starenja, interkulturalnosti (Ličen, 2011)².

U našem projektu koristimo koncept „Obiteljskog obrazovanja“ za opis inovativne metodologije učenja za obitelji u terapijskom vrtlarstvu i terapijskom kuhanju. Projektni su partneri istraživanjem otkrili da postoje aktivnosti na raspolaganju osobama s intelektualnim teškoćama, predavanja ili radionice koje pružaju informacije o životnim vještinama (poput zdravog života, zakonskih prava, korištenja novca itd.), izleta (npr. na more, kupovinu itd.), obrazovne posjete (muzejima, povijesnim znamenitostima, itd.), sportske aktivnosti, satovi umjetnosti itd., ali nema puno aktivnosti cjeloživotnog učenja koje bi uključivale cijelu obitelj. Imajući ovo na umu, željeli smo predstaviti koncept obiteljskog obrazovanja u aktivnostima terapijskog vrtlarstva i terapijskog kuhanja. Obje ove aktivnosti imaju velik utjecaj na neovisnost pojedinca, razvijaju vještine i poboljšavaju znanje, kao i njegovu mentalnu i fizičku dobrobit.

¹ Community of Researchers on Excellence for All, n.d. Family education. Dostupno na: https://www.schooleducationgateway.eu/files/esl/downloads/52_INCLUD-ED_Family_Education.pdf

² Ličen, N., 2011. Družinsko izobraževanje in učenje v iskanju prikrte harmonije. In: Andragoška spoznanja 17 (3), 5-9.

Unutar Obiteljskog obrazovanja MeTURA - Povratak korijenima roditelji i ostali članovi obitelji preuzimaju ulogu mentora i zajedno sa svojim odraslim članovima s intelektualnim teškoćama upoznaju:

- kako motivirati svog odraslog člana obitelji s intelektualnim teškoćama da sudjeluje u aktivnostima cjeloživotnog učenja,
- različite tehnike i metode kako biti dobar mentor,
- koncept i dobrobiti terapijskog vrtlarstva i kako započeti s primjenom
- koncept i dobrobiti terapijskog kuhanja i kako započeti s primjenom
- kako možemo sudjelovanjem u vrtlarskim i kulinarskim aktivnostima pružiti osnovne vještine i znanja odraslim članovima obitelji s intelektualnim teškoćama.

Terapijsko vrtlarstvo

Zašto je vrtlarstvo dobro

Vrtlarstvo nudi boravak u prirodi, što osobama s intelektualnim teškoćama može omogućiti da se bolje uključe u društvene aktivnosti kao i aktivnosti potrebne za uzgoj voća i povrća. Pogledajmo kako svaka od tih aktivnosti može pozitivno utjecati na one koji u svom životu pristupaju vrtlarstvu.

- **Boravak u prirodi:** Pristup zelenim površinama može biti od velike koristi za one koji uzgajaju proizvode. Da biste imali prostora za uživanje u prirodnom okruženju, maknite se od stresa modernog svijeta i dopustite sebi da usporite, korisno je za zdravlje i podržava učenje.
- **Druženje:** Vrtlarstvo pruža priliku za socijalni kontakt i timski rad među zainteresiranim za uzgoj hrane, bilo da se radi o razmjeni biljaka ili savjeta za uzgoj. Odrasli s intelektualnim teškoćama mogu razviti vještine i znanja od onih koji dijele isti entuzijazam u tome što rade.
- **Aktivnost:** Bilo da se radi o kopanju po gredici, sadnji ili sjetvi sjemena, vrtlarstvo podržava fizički i kognitivni razvoj. Vrtlarske aktivnosti uključuju naše misaone vještine na istraživački način bez pritiska, omogućavajući učenje onima kojima je u tradicionalnom okruženju teško učinkovito učiti.

Mogućnosti učenja

Vrtlarstvo pruža obilje mogućnosti za učenje. Prilikom sadnje sjemena i mjerenja udaljenosti za sadnju razvija se brojanje i procjena. Motoričke vještine razvijene držanjem sjemena mogu pomoći kod držanja olovke kada je u pitanju ispisivanje naljepnica, a vještine čitanja poboljšat će se čitanjem uputa na paketima sjemena i u vrtlarskim knjigama.

Također postoji široko područje učenja koje se može istaknuti ili uklopiti u vrtlarstvo. Na primjer, biologija je prisutna u uzgoju sjemena, a fizika se otkriva u tome kako posude održavaju razinu vode. Također se možemo osvrnuti na podrijetlo povrća kako bismo otkrili odakle potječe i kako je stiglo do nas, te tako istražujemo povijest i geografiju.

U vrtu je moguće i kreativno razmišljanje, bilo da se radi o izradi hranilica za ptice, odlučivanju kako postaviti grah ili o korištenju vrta i povrća kao nadahnuća za slikanje ili zanatske aktivnosti. Vrtlarstvo nudi aktivnost i učenje uz veliku nagradu.

Kako podržavatelji osoba s intelektualnim teškoćama mogu koristiti vrtlarstvo.

• Kod kuće

Potaknite proces “od vrta do tanjura”, od uzgoja plodova u vrtu preko pripreme hrane u kuhinji i serviranja na stol. Moгуće je da se neki plodovi, poput zrele jagode, konzumiraju vani prije kuhanja ili pripreme. Članovi obitelji imat će dobru ideju o tome koje bi aktivnosti ili interesi privlačili one s kojima žive. Bilo da se radi o poticanju nekoga tko uživa u zalijevanju novih sadnica ili dopuštanju pojedincu koji želi preciznost da posije uredan red sjemenja mrkve. Osobni uvid može vam pomoći da uspostavite tu važnu vezu između člana obitelji i vanjskog prostora.

• U obrazovanju

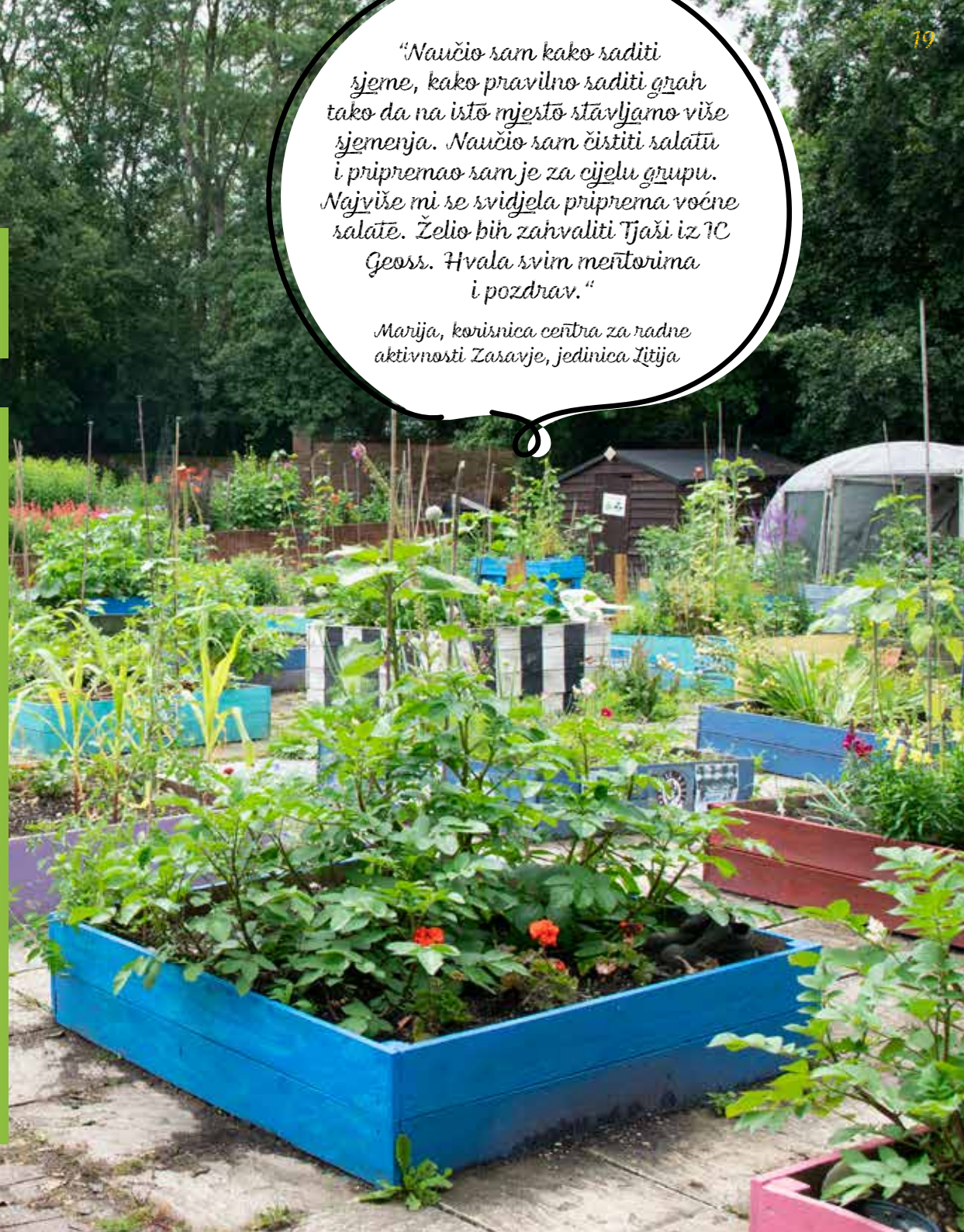
Puno je obrazovnih ciljeva koji se mogu postići u vrtu, a maštom ih možete ostvariti. Vrtlarstvo je široko područje i netko s kime radite najvjerojatnije posjeduje informacije o voću i povrću koje uzgajate i moći će ih podijeliti s vama.

• U socijalnim aspektima

Kroz razne vrtlarske zadatke ljudi mogu razviti samopouzdanje, bolje raspoloženje i vještine samostalnog života. Bogat spektar aktivnosti u vrtu podržava i fizičke i kognitivne vještine koje se prenose na vještine koje ljudima omogućavaju svakodnevne aktivnosti. Donošenjem odluka i razumijevanja utjecaja njihovih odluka na biljke koje uzgajaju, ljudi mogu postati ležerniji u donošenju odluka o vlastitom životu. Kroz svoj uspjeh u brizi i nježovanju drugog života osjećaju se samouvjereni te da imaju svrhu i da utječu na svoju okolinu.

“Naučio sam kako saditi sjeme, kako pravilno saditi grah tako da na isto mjesto stavljamo više sjemenja. Naučio sam čistiti salatu i pripremao sam je za cijelu grupu. Najviše mi se sviđela priprema voćne salate. Želio bih zahvaliti Tjaši iz IC Geoss. Hvala svim mentorima i pozdrav.”

Marija, korisnica centra za radne aktivnosti Zasavje, jedinica Litija

Terapijsko kuhanje

Za većinu ljudi kuhanje je svakodnevna uobičajena aktivnost, društveno iskustvo ili zabavna slobodna aktivnost. No, za neke je kuhanje terapijsko.

Terapijsko kuhanje je postupak kuhanja i pripreme hrane za poboljšanje tjelesne i mentalne dobrobiti, promicanje učenja i razvoja vještina te poboljšanje socijalne uključenosti i angažmana u zajednici. Odnosno, proces uključivanja pojedinaca u kuhanje i pripremu obroka uz podršku edukatora radi postizanja specifičnih terapijskih ciljeva tijekom određenog vremenskog razdoblja s očekivanim ishodima učenja (koja znanja i vještine učenici stječu) s elementima praćenja i vrednovanja.

Terapijsko kuhanje obuhvaća postupak kuhanja i razne aktivnosti povezane s kuhanjem, poput berbe plodova iz vlastitog vrta, kupnju namirnica, upotrebu posuda i kuhinjskih uređaja, planiranje i pripremu obroka.

Terapijsko kuhanje koristi kuhinju kao sigurno mjesto za razvijanje nečije sposobnosti druženja i učenja praktičnih vještina koje će im pomoći da postanu samostalniji. Koristeći kulinarske zadatke, edukatori procjenjuju i osmišljavaju niz aktivnosti za pojedince kako bi poboljšali svoje kompetencije i radili na određenim ciljevima koje žele postići.

Dobrobiti terapijskog kuhanja:

- Upoznavanje s hranom i pripremom hrane i razvijanje zdravog odnosa prema hrani,
- Dio terapije za: poremećaje prehrane, poremećaje mentalnog razvoja, mentalne probleme, poremećaje pažnje i hiperaktivnost,
- Učenje vrijednih životnih vještina,
- Ublažavanje stresa,
- Poboljšanje socijalnih vještina,
- Učenje ravnoteže i koordinacije,
- Senzorna svjesnost,
- Sposobnost planiranja i organiziranja,
- Bolja pažnja i fokus,

Sudjelujući u terapijskom kuhanju, odrasli s intelektualnim teškoćama mogu steći i razviti sljedeća znanja i vještine::

- komunikacijske vještine,
- provođenje izbora,
- preuzimanje odgovornosti,
- svijest o sebi i svom tijelu,
- kreativnost,
- emocionalno izražavanje i prilagodavanje,
- interakcije s drugima,
- timski rad i zajedništvo,
- prihvaćanje podrške,
- upravljanje vremenom.

U okviru Obiteljskog obrazovanja MeTURA - Povratak korijenima, terapijsko kuhanje za odrasle članove obitelji s intelektualnim teškoćama (OČOIT) aktivni je vođeni proces „učenja kroz rad“ uz odgovarajuću potporu edukatora i članova obitelji u kućnom okruženju kojem je cilj povećati neovisnost i samoostvarenje OČOIT-a i stvoriti bolje veze između članova obitelji te poboljšati pojedinačne kompetencije. Razvijeni su metodologija i andragoški materijali koji pomažu edukatorima u provođenju terapijskog kuhanja, kao i recepti u lako čitljivom formatu.

“Najviše sam uživao u pripremi pizze i smūtija, pomagao sam pri rezanju voća i sve što smo pripremili je bilo dobro.”

*Polde, korisnik VDC
Zasavje, jedinica
Litija*

JAGODE SA ŠLAGOM

Trebat ćete:

500 g
jagoda

500 ml
slatkog vrhnja

šećer u
prahu

Izvor fotografija: Projekt Lahko je brati
(www.lahkojebrati.si/slike)

Priprema:

1. Narezati jagode.
2. Izliti vrhnje za kuhanje u posudu za miješanje.
3. Dodati šećer u prahu (po želji).
4. S mikserom miješati vrhnje dok se ne napravi šlag.
5. Uzeti staklenu čašu.
Staviti malo jagoda u čašu.
Staviti malo šlaga.
Ponovo staviti malo jagoda.
Staviti još malo šlaga.
Nastaviti tako dok se čaša ne napuni.
6. Servirati jagode sa šlagom na stol sa žličicom i salvetama.

Uživajte u jelu.

Učenje osnovnih vještina i znanja kroz vrtlarstvo i kuhanje

Kako piše u izvješću Europske komisije (2019.)³, ključne kompetencije i osnovne vještine kombinacija su znanja, vještina i stavova.

- **Znanje** se sastoji od već utvrđenih koncepata, činjenica i oblika, ideja i teorija koje podržavaju razumijevanje određenog područja ili teme.
- **Vještine** su definirane kao sposobnost provođenja procesa i korištenja postojećeg znanja za postizanje rezultata.
- **Stavovi** opisuju raspoloženje i način razmišljanja kako djelovati ili reagirati na ideje, osobe ili situacije. Ključne kompetencije razvijaju se tijekom života, formalnim, neformalnim i informalnim učenjem u različitim okruženjima, uključujući obitelj, školu, radno mjesto, susjedstvo i druge zajednice.

Aktivnosti terapijskog vrtlarstva i terapijskog kuhanja uvelike su korisne za stjecanje ključnih kompetencija i osnovnih vještina, posebno u:

- pismenosti,
- matematici i znanosti,
- osobnoj i socijalnoj kompetenciji i razvijanju sposobnosti učenja,
- poduzetništvu,
- kulturnoj svijesti i izražavanju.

Unutar projekta prikupili smo aktivnosti i izradili liste aktivnosti koje mentori - roditelji i članovi obitelji mogu koristiti za vođenje svog odraslog člana s intelektualnim teškoćama kroz aktivnost. Liste aktivnosti pružaju opis aktivnosti, informacije o tome što je potrebno za obavljanje aktivnosti, koliko dugo traje, što ćemo naučiti tijekom aktivnosti i do kojeg procesa vrtlarstva i / ili kuhanja ova aktivnost vodi.

³ Evropska komisija, (2019). Key competences for lifelong learning. Luksemburg, Urad za publikacije Evropske Unije.

Primjer:

Aktivnost: Kreirajte razglednik klijanja sjemenja i rasta biljaka

Područje učenja: Biologija

Trebat će: prozirne plastične čaše (koje se mogu oprati i ponovo upotrijebiti), papirnati ručnici, suhi grah, voda.

Upute: Uzmite nekoliko komadića papirnatih ručnika i zgužvane ih stavljajte u čašu dok se ne napuni. Odaberite 3 do 4 osušena zrna graha (izbjegavajte raspuknuta zrna graha) i stavite ih između bočne strane čaše i papira. Lagano zalijevajte papirnatu ručnik po sredini dok se ne natope. Stavite čašu (ili čaše) na policu ili prozorsku dasku i gledajte ih kako rastu.

Rezultati: Razumijevanje procesa rasta biljaka, upoznavanje različitih dijelova biljaka.

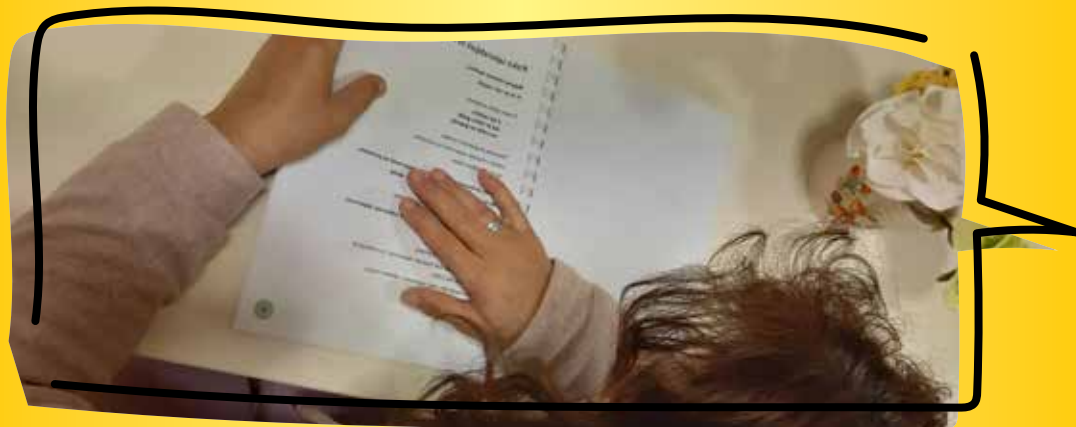
Vezano za vrtlarske aktivnosti:

Preporuka je da se ova aktivnost obavi prije ili zajedno sa stvarnom sadnjom graha. Sudionicima će se pokazati kako grah raste i pomoći im da shvate koji su uvjeti potrebni za uspješan rast biljke.

Potrebne kompetencije dobrog mentora

Istraživanjem vezanim uz ovaj projekt otkriveno je da odrasli članovi obitelji s intelektualnim teškoćama (OČOIT) imaju puno prilika sudjelovati u aktivnostima cjeloživotnog učenja (CU) izvan svojih domova, ali ne toliko unutar njih. Povrh toga, obiteljima (roditeljima) često nedostaje vremena da sudjeluju u tim aktivnostima zajedno sa svojim OČOIT-om. Zbog toga projekt MeTURA - Povratak korijenima istražuje i omogućava potencijal aktivnosti koje se svakodnevno događaju u većini kućanstava (kuhanje i vrtlarenje) i potencijal učenja obiteljskog obrazovanja, gdje roditelji / članovi obitelji postaju mentori za svoje OČOIT-e. Razvijena metodologija i andragoški materijal rješavaju stvarne potrebe ciljnih skupina jer pružaju smjernice i korisne savjete za mentore o načinu primjene terapijskog vrtlarstva i terapijskog kuhanja za OČOIT u kućnom okruženju.

Mentor pruža savjete i smjernice i djeluje kao voditelj u procesu učenja. Mentor traži ispravan obrazovni put: usmjerava ga tamo gdje je učenik odabrao, prema vlastitim potrebama i mogućnostima. Ima pregled procesa učenja kako bi mogao voditi mentoriranog. Mentor treba uvažiti vrijeme, ciljeve, aktivnosti, cilj, te prepoznati pozitivan utjecaj na socijalni život učenika i mora primijeniti metodu rada i okvir koji promiču autonomiju mentoriranog.

Neke vještine koje su važne za dobrog mentora:

- 1) *Profesionalno znanje:* Podržati potrebu za rastom mentoriranog. Znati strukturirati aktivnosti kako bi se zadovoljile fizičke, socijalne i intelektualne potrebe svakog pojedinog učenika.
- 2) *Samosvijest:* Pomaže objektivno promatrati ponašanje i propitivati zašto se ono javlja. Dobar mentor omogućit će onima s kojima radi da analiziraju posljedice vlastitog ponašanja na druge i njihov život i nauče kako potaknuti promjene ako je potrebno. Svjesnost je bitna i osnova je učenja, a mentor mora to moći prenijeti mentoriranom.
- 3) *Razumijevanje drugih:* Empatija je jedna od potrebnih vještina dobrog mentora. Razumijeti njihove emocije, njihov rad, govor tijela, pomagati u rješavanju tjeskobe i strahova, biti pozitivni i ohrabrujući. Znati predvidjeti posljedice određenog ponašanja. Znati dati iskrene i konstruktivne povratne informacije, kao i znati kako primiti povratne informacije.
- 4) *Učinkovita komunikacija:* Pažljivo slušati što drugi imaju za reći, ne prekidajući i predviđajući što će reći. Znati kako se nositi s tišinom i koristiti priliku za razumijevanje bilo koje neverbalne komunikacije koja se izlaže. Iznad svega, znati postaviti prava pitanja i omogućiti mentoriranom da pronade rješenje neovisno o savjetima.
- 5) *Znati kako izgraditi angažiranu vezu temeljenu na povjerenju:* Za uspješnu vezu, mentor mora imati pozitivan utjecaj na mentoriranog poštenim i izravnim pristupom u izvještavanju o uspjesima ili neuspjesima, pokazujući smisao za humor kako bi potaknuo nastavak angažmana. Poštivanje bilo kakvih osobnih podataka i čuvanje povjerljivih podataka. Neprosuđivanje je također ključni dio razvijanja trajne veze.

6) Interes za promicanje samopoboljšanja kod onih s kojima radite: potrebno je biti dostupan i posvetiti vrijeme onima s kojima radite. Pratiti ih kroz mogućnosti učenja i sudjelovati u neprekidnoj razmjeni u beskonačnom procesu učenja. Pokazivanje otvorenosti za vlastitu promjenu.

7) Usredotočenost: Pomagati u prepoznavanju i ostvarivanju ciljeva mentoriranog. Održavanje usredotočenosti na krajnji cilj posla koji se izvodi povećat će produktivnost. Sjetite se da odnos mentorstva teče paralelno sa stvarnim životom. Dok podučava mentoriranog u neočekivanim ili povremenim problemima, mentor mu mora pomoći da ne izgubi iz vida pravi cilj. Možda će trebati raditi na ponovnom razvoju postavljenih ciljeva.

8) Razvoj odnosa: Sposobnost izgradnje mreže značajnih odnosa i podrške drugima da to čine je od ključne važnosti. Za samog mentora korisno je imati mrežu podrške kojoj će se obratiti kada se suoči s nepoznatim izazovima i pomoći mu da dodatno podrži učenika.

9) Dobar karakter: Strpljenje, raspoloživost, pozitivnost, poniznost, neophodne su osobine mentora. Imajte na umu da je vaša glavna svrha podržati mentoriranog u njihovom razvoju. Ne hvalite se i ne činite da se proces vrta oko vašeg vlastitog uspjeha!

10) Fleksibilnost: Mentor se mora prilagoditi situaciji s kojom se suočava. Ovisno o mentoriranom i okolnostima koje ih okružuju. Mora biti trener, savjetnik, edukator, umrežitelj, vodič, biti izazovan ili susretljiv, biti proaktivan ili udovoljavati potrebama učenika kada je to potrebno. Mentor mora biti u stanju pomoći mentoriranom u upravljanju promjenama.

11) Davanje dobrog primjera: Djelujući kao uzor svojim učenicima, možete im pomoći na budućim uzbudljivim i motivirajućim putovima.

"Najviše mi se sviđela likovna radionica s Tjašom iz 7C Geoss, gdje smo izrađivali drvene leptire, bojali ih, crtali i na njih ispisivali imena biljaka koje smo sadili na prethodnim radionicama."

Peter, korisnik centra za radne aktivnosti Zadarje, jedinica Litija

"Kad sam imao 30 godina, preuzeo sam skrbništvo nad bratom Enzom, nakon što nam je majka umrla. Počeli smo se upoznavati iako je bilo teško naći način za rast. Morali smo zajedno naučiti kako Enza učiniti autonomnim. Da su me na ovom napornom putu pratili profesionalci koji bi nas trebali voditi alatima i metodama poput onih kojima se eksperimentiralo tijekom radionica (MeTURA aktivnosti), bilo bi lakše i manje bolno. Inicijative poput ovih treba predlagati s obzirom da su kao djeca i treba pratiti život osoba s invaliditetom i njihovih obitelji."

Pippo, član obitelji odrasle osobe s intelektualnim teškoćama

Pilot radionice MeTURA

Pilot radionice provedene su u svim zemljama partnera (Slovenija, Italija, Hrvatska i Velika Britanija) u učionici, vrtu i kuhinji. Jedna od aktivnosti u projektu bio je trodnevni tečaj terapijskog vrtlarstva koji je vodio projektni partner Thrive, Društvo za hortikulturnu terapiju i koji ima više od 40 godina iskustva na polju terapijskog vrtlarstva. Na obuci su sudionici stekli znanje koje je potom preneseno na druge potencijalne mentore i članove obitelji koji su željeli provoditi terapijsko vrtlarstvo i kuhanje za osobe s intelektualnim teškoćama u svojim ustanovama ili kućnom okruženju. Nakon ove radionice uslijedila je radionica u učionici za obitelji i članove njihovih obitelji s intelektualnim teškoćama. Održano je i nekoliko radionica u vrtu i u kuhinji.

Projektni partneri su u projekt pozvali suradničke organizacije koji rade s osobama s intelektualnim teškoćama ili su radionice provodili sa svojim svakodnevnim korisnicima.

Radionice su provedene u suradnji s Centrom za radne aktivnosti Zasavje u Litiji (Slovenija), Centrom za radne aktivnosti Sožitje Ptuj (Slovenija), Centrom za radne aktivnosti Sožitje Maribor (Slovenija), Centrom za pružanje usluga u zajednici Ozalj (Hrvatska), Rajskom pticom - Udrugom za osobe s intelektualnim teškoćama Karlovačke županije (Hrvatska), La fraternità (Sicilija, Italija) i s korisnicima Thrive (Reading, Velika Britanija).

Uz pomoć i smjernice mentora, odrasli s intelektualnim teškoćama sami su pomogli u izgradnji i postavljanju podignutih vrtnih gredica, sadili su sjeme, uzgajali povrće, a zatim ga koristili u kuhinji za pripremu obroka. Tijekom procesa poboljšali su i svoje osnovne vještine i znanja kroz aktivnosti vezane uz vrtlarstvo i kuhanje, poput poboljšanja njihove pismenosti pisanjem etiketa za označavanje biljaka i poboljšanja matematike mjerenjem jedinica za kuhanje itd.

Sudionici su bili oduševljeni i ponosni na radionice i njihov doprinos ostvarenom uspjehu. Sudjelujući u radionicama oni su se zabavljali, družili i međusobno povezali. Svatko je naučio nešto novo i bio je nagrađen uspješno pripremljenim obrokom, a koji je pripremljen s povrćem koje su sami uzgajali.

„Tijekom radionica bilo je lijepo i zabavno raditi s dečkima koji uvijek pokazuju toliko sposobnosti. Potvrdili smo da uvijek možemo naučiti i da učimo radeći zajedno.“

Anna, članica obitelji odrasle osobe s intelektualnim teškoćama

„Vrlo sam zadovoljan vrtlarstvom. Svidalo mi se što smo stavljali zemlju i radili. Stavio sam zemlju u gredicu, malo sam usitnio i radio sam rajčicu, paprike, peršin. Naučio sam kako se priprema zemlja za sadnju i kako se radi povrće. Najviše mi se svidjelo to što smo usitnjavali zemlju. Želio bih se opet družiti.“

Dragan, korisnik Centra za pružanje usluga u zajednici Ozalj

“Vodiči su bili vrlo korisni” / “Želim se vratiti!” / “Ne kuham kod kuće ... Možda bih i mogao više” / “Mogu li se vratiti sljedeći tjedan?”

sudionici pilot radionice
u Thriveu

Zahvala

„Zahvaljujemo svim suradnicima koji su sudjelovali u provedbi projektnih aktivnosti, te nesebično podijelili svoja znanja i iskustva koja su obogatila rezultate projekta. Suradničke organizacije su: Centar za pružanje usluga u zajednici Ozalj, Centar za odgoj i obrazovanje djece i mladeži Karlovac, SUVAG - Karlovačka poliklinika za rehabilitaciju, Obiteljski centar Karlovačke županije, Savez udruga osoba s invaliditetom Karlovačke županije, Rajska ptica - Udruga za osobe s intelektualnim teškoćama Karlovačke županije, Udruga SUNCE - Udruga obitelji djece i osoba s poteškoćama u razvoju. Također, zahvaljujemo našim dragim projektnim partnerima, bilo nam je zadovoljstvo s vama surađivati i raditi te se nadamo ponovnoj zajedničkoj suradnji u budućnosti.“

Gordana Jurčević, Ivana Mastelić-Ivić, Paulina Šepac, Mario Žeger - Udruga osoba s invaliditetom Karlovačke županije

„Željeli bismo zahvaliti svima koji su sudjelovali u istraživanjima i ispunili naše upitnike (obitelji i mentori). Željeli bismo zahvaliti testnim čitateljima koji su nam omogućili da svoj tekst pretvorimo u lako čitljiv oblik. Zahvaljujemo centrima za radnu aktivnost VDC Sožitje Ptuj i VDC Sožitje Maribor na sudjelovanju u radionicama i prijeko potrebnim povratnim informacijama. Zahvaljujemo Ireni Borštnik na doprinosu na projektu, a također i na organizaciji posjeta CUDV-u Draga. Na kraju, ali ne najmanje važno, zahvaljujemo našim projektnim partnerima IC Geoss, UOSTKAŽU, Thrive i CSC Danilo Dolci na sjajnoj suradnji i dobro provedenom projektu. Oduševljeni smo što smo vas upoznali i nadamo se ponovnom zajedničkom radu.“

Jasmina Kebe i Mateja Turk, Slovenski savez udruga osoba s intelektualnim teškoćama

“Hvala svima koji su na bilo koji način doprinijeli uspješnoj realizaciji projekta MeTURA. Posebno zahvaljujemo svim edukatorima, obiteljima i odraslim članovima obitelji s intelektualnim teškoćama na sudjelovanju u našem istraživanju, a zatim u pilot radionicama gdje su testirani rezultati projekta. Zahvaljujemo pridruženom partneru Centru za radne aktivnosti Zadarje, jedinica Litija i Društvo Sožitje Litija Šmartno, svim mentorima i korisnicima na širenju rezultata projekta i sudjelovanju u aktivnostima. Bez vaše pomoći i povratnih informacija ne bismo mogli pružiti tako kvalitetne rezultate. Hvala i vama našim dragim projektnim partnerima. Mnogo smo naučili od vas i vjerujemo da nam je kombinacija našeg znanja i stručnosti dala sjajne rezultate projekta. Bilo mi je zadovoljstvo raditi sa svima vama.“

Sandra Katič i Tjaša Dragoš, Obrazovni centar Geoss

„Želimo izraziti iskrenu zahvalnost svim edukatorima, mentorima, volonterima, obiteljima, odraslim sudionicima i osoblju partnerskih organizacija u Palermu, na aktivnoj provedbi projekta. Posebno zahvaljujemo edukatoricama Patrizii Pappalardo i Nunziji Manno na izravnom sudjelovanju u obuci i vođenju, kao i stručnjacima i članovima osoblja koji su prisustvovali na našoj konferenciji uz vrijedan doprinos „La fraternità“, „Edificando“, „AFD Palermo“.“

Giovanni Lo Biundo i Dario Ferrante, Centro per lo Sviluppo Creativo Danilo Dolci

„Željeli bismo zahvaliti pojedincima i obiteljima koji su nas podržali u istraživanju potrebnom za stvaranje vrtlarskih resursa i nastavili pružati potporu nudeći svoje savjete i mišljenja dok smo išli prema završetku. Vaše znanje i uvid omogućit će nam korištenje projekta u budućnosti. Također, posebna zahvala odraslima s intelektualnim teškoćama koji su sudjelovali u aktivnostima i učinili da se njihovi glasovi čuju kroz ono što je za mnoge bilo izazovno vrijeme. Također bismo se željeli zahvaliti našim projektnim partnerima Obrazovni centar Geoss, Udruga osoba s invaliditetom Karlovačke županije, CSC Danilo Dolci i Slovenski savez udruga osoba s intelektualnim teškoćama, bilo je sjajno surađivati s vama i sudjelovati u razmjeni stručnosti i entuzijazma koji su bili prisutni tijekom svega što smo htjeli postići.“

Mark Emery i Damien Newman, Thrive

Tekstovi i fotografije: Danilo Dolci, Obrazovni centar Geoss, Slovenski savez udruga osoba s intelektualnim teškoćama, Thrive, Udruga osoba s invaliditetom Karlovačke županije

Nakladnik: Obrazovni centar Geoss Ltd.

Grafičko oblikovanje: Meta Gabrijel

Litija, kolovoz 2021

Sva prava pridržana. Sadržaj publikacije može se slobodno koristiti i reproducirati u obrazovne i druge nekomercijalne svrhe, pod uvjetom da se referira na: MeTURA-Povratak korijenima, Erasmus + KA2 - Suradnja za inovacije i razmjenu dobrih praksi Strateško partnerstvo

Broj projekta: 12018-1-SI01-KA204-047051

Podrška Europske komisije za izradu ove publikacije ne predstavlja dodatak sadržaju koji odražava samo stavove autora. Komisija ne može biti odgovorna za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njima.